

3- Les relacions socials i econòmiques en una societat senyorial. [2]

El ban i la renda senyorial.

L'organització de l'espai rural: terres senyorials, tinences pageses, emfiteusi i comunals.

Història Agrària

SOSTRACCIÓ I TAXA DE SOSTRACCIÓ
relació d'explotació fonamental al feudalisme

Sostracció (S) (mitjançant la coacció, el ban) $\Rightarrow$ Renda senyorial (RS)

$$\text{Taxa de sostracció} = \frac{RS}{PP} * 100$$

PP = Producte pagès (valor de la producció)

Característiques del règim senyorial

- petita explotació pagesa
- nivell tecnològic baix [però canvis a l'Europa Nord – Occidental a partir del segle XI]
- limitacions en la comercialització (fins el desenvolupament urbà i del comerç)
- noves relacions socials basades en la coacció que genera la sostracció i, per tant, les rendes senyorials.
- en ocasions, servitud de la gleba

Models econòmics:

p. ex. mode de producció feudal.

Models històrics:

p. ex. del règim dominical al règim senyorial a la Borgonya.

p. ex. transició del feudalisme al capitalisme.

(1) A la realitat es donen les formacions econòmico-socials, on generalment predomina un mode de producció però pot haver elements d'altres modes. Per exemple, esclaus o bé treballadors assalariats.

senyoria banal $\rightarrow$ privatització del ban

multes judicials

drets de pas i de mercat

monopolis [molins, forns,...]

$\rightarrow$ RS banal

senyoria territorial $\rightarrow$

reserva senyorial

tinences pageses

terres comunals

$\rightarrow$ RS territorial

Renda senyorial (RS)
obtinguda mitjançant
la Sostracció

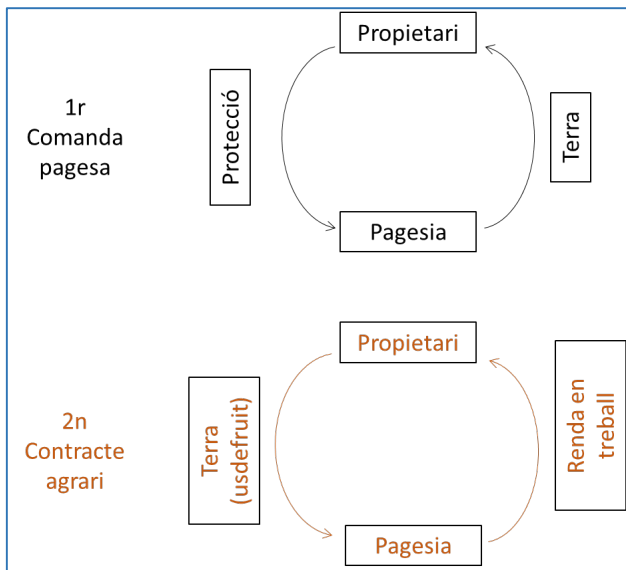
Feudalisme (mode de producció)

Règim dominical

Règim senyorial (formació econòmico-social) (1)

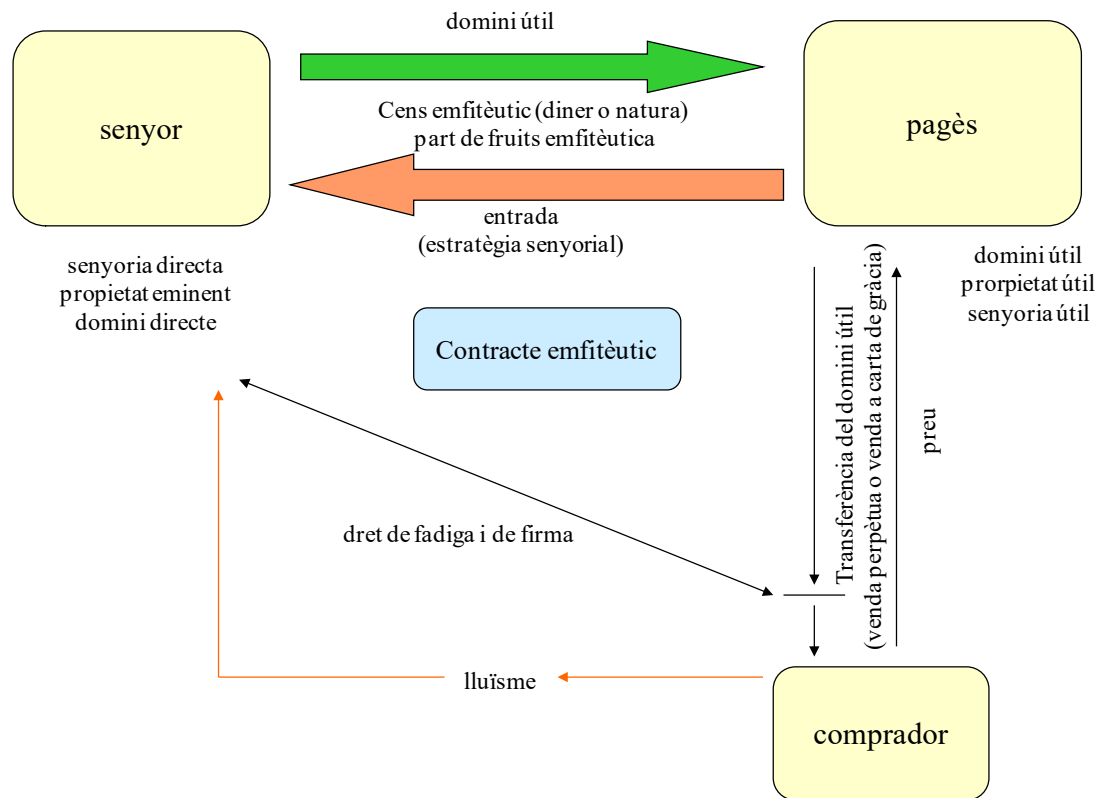
A la zona de la Borgonya entre els segles V i X es desenvolupà el règim dominical. Voluntàriament la pagesia s'encomanava a un propietari ric perquè els protegís de la inseguretat dels temps ja que l'Imperi romà havia entrat en crisi. A canvi de la protecció la pagesia entregava terres. A continuació s'establí un contracte agrari entre el propietari i el pagès. Aquest podia treballar les terres donades i havia de pagar un lloguer. El propietari preferia que fos en treball. Aquestes prestacions no són un treball obligatori que exigirà el senyor quan ja hi hagi el règim senyorial. Per tant no són les "corvées" feudals. Alguns autors francesos han qualificat el règim dominical com a feudalisme en formació. Poc a poc s'aniran endurint les condicions fins arribar al segle XI que ja serà règim senyorial.

A Catalunya, com estudià Pierre Bonnassie, s'implantà directament al segle XI el règim senyorial, prenent les terres als pagesos i el poder, el ban, a l'autoritat pública comtal.

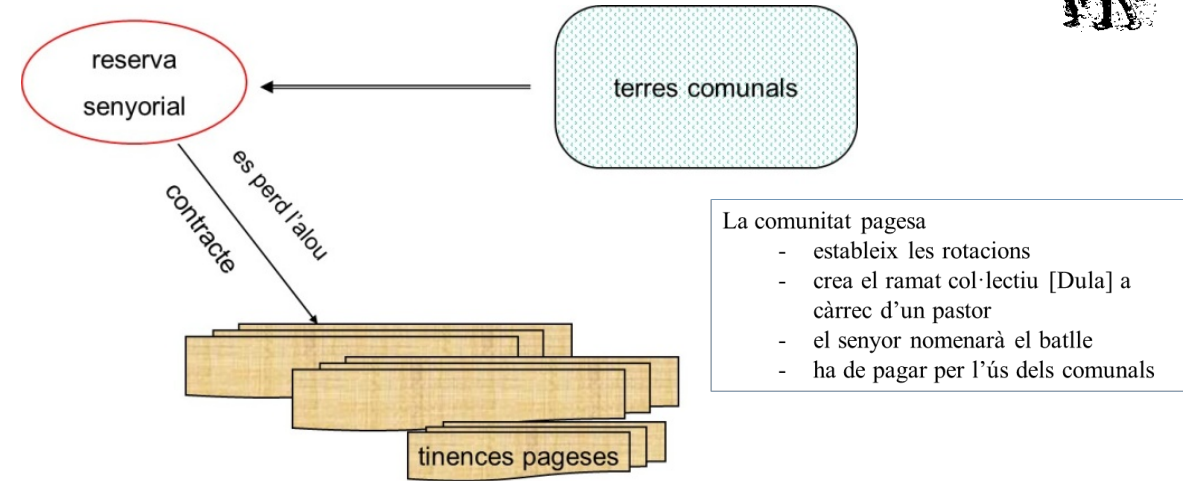

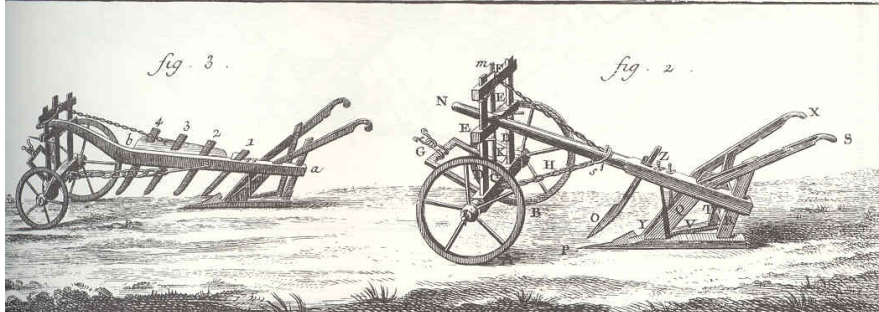
Abans del règim senyorial, la pagesia tenia la propietat alodial de la terra. Les terres alodials –els alous- podien ser venudes, empenyorades, deixades en herència... El marc jurídic era diferent a l'actual del món capitalista, per això no hem de confondre la propietat alodial amb la propietat privada capitalista.

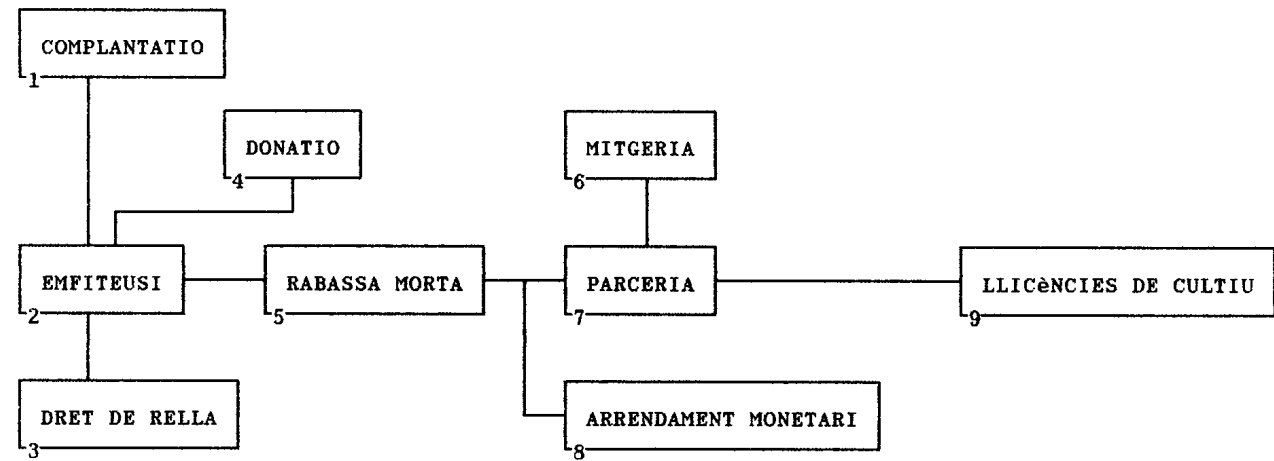
Cronologia a Catalunya (Eva Serra):
 * ben entrat el XII: precària → establiment (emfiteusi / concessió feudal)
 * f. XV: establiment = emfiteusi.

Emfiteusi: és el contracte que facilita l'estabilitat del pagès a la terra, a canvi de tota una sèries de rendes senyorials. L'emfiteusi és un contracte de natura feudal que implica la divisió de dominis o propietats: el domini o propietat útil que té el pagès emfiteuta i el domini directe o propietat eminent que conserva qui fa el contracte – generalment un senyor- i aquest grau de propietat el permet obtenir una renda anual en forma de censos i parts de fruits. En el cas de venda del domini útil per part del pagès emfiteuta, qui té el domini directe pot comprar el domini útil en primera instància o autoritzar la transacció, percebent un lluïisme que es fixa com una proporció sobre el preu (generalment a la Catalunya occidental entre un cinquantè i un terç). Vegeu quadre de lluïsmes de Poblet. El comprador del domini útil ha de pagar el preu acordat amb el venedor i, a més, el lluïisme al senyor. La durada de l'emfiteusi pot ser des de dos o tres generacions a l'edat mitjana fins la perpetuïtat, generalment més freqüent a l'edat moderna.

CONTRACTES AGRARIS

**Exemple d'emfiteusi: tipus complantatio.
Poblet dóna una vinya que cal plantar (1146).**

Donació que féu Esteve, abat, a Bernat de Sedella, a Albesa

Sigui fet manifest a tots els homes que jo, Esteve, abat, amb el consell dels frares, donem a tu Bernat de Sedella i a la teva muller Ermessèn i als teus fills i a la teva descendència una vinya nostra que tenim al terme d'Albesa, tal com la tenim i l'hem de tenir, i tu Bernat la plantis i treballis el més bé que puguis i cada any ens donis, tu o els teus, a Déu i a Santa Maria de Poblet i als frares que hi serveixen la meitat de tots els fruits de la vinya que hem esmentat més amunt. Afronta a orient amb la vinya de Galceran de Pinós, a migjorn i a occident amb la sèquia que va a Corbins, al nord amb l'alou de Berenguer d'Albesa. Tot allò que resta inclòs entre aquestes quatre afrontacions t'ho donem, a tu i a la teva descendència, tan íntegrament com ho tenim o ho hem de tenir, tal com és escrit més amunt.

Fet a 8 dels idus d'abril, any de l'encarnació del Senyor 1146.

Signatura d'Esteve, abat. Signatura de Bernat, prior. Signatura de Bernat, cellerer. Signatura de Berenguer d'Albesa. Signatura de Berenguer d'Artesa. Signatura de Ramon d'Artesa.

Signatura de Berenguer, monjo, que ho va escriure.

Font: la transcripció llatina es reproduceix a SANTACANA TORT, J., *El monasterio de Poblet, 1151-1181*, CSIC, Barcelona, 1974.

Exemples de lliüsmes que percep Poblet al segle XVIII.

<i>Tabla para saber à Com. Capbreu lo lliüme los Pobles de las Baronías de Poblet.</i>		
Vimbodí y son terre	à 29 p.º	*
Casós y Llorenç	à 29 p.º	
torxelles	à terç de venda	
terres	à 29 p.º	
Vinaixa	à 29 p.º	
Orellana	à 29 p.º	
Sulles	à 29 p.º	
Senant	à terç de venda	
Montblanquet	à terç de venda	
Vallclara	à 29 p.º	
Poble de ciervoos à 29 p.º y la Granja, à terç de venda		
Pelutell: Las Casas y terras, q.º foren Cobrevadas antes de la Concordia de 1707, es lo lliüme à 29 p.º, y las que no eran Cobrevadas totas fan	à 80 l.º p.º	
Castellera	à 29 p.º	
Bellmunt	à 29 p.º	
Stella	à 29 p.º	
Bussenit	à 29 p.º	
Boldú	à 29 p.º	
Quadra de Barbens	à 29 p.º	
Bellcayre	à 29 p.º	
Luliola	à 29 p.º	
Almenara	à 29 p.º	
Montseu	à 29 p.º	
Taxasso	à 29 p.º	
Convent de la Santa	à 29 p.º	
Algerre	à 29 p.º	
La Figuera	à 29 p.º	
Boix	à 29 p.º	
trago	à 29 p.º	
diemarques	à cinquante	
Quadra de torxabella (vide la Capbreu)	à 29 p.º	
Lleyda	à cinquante	
Vendú, à 29 p.º y las q.º fan Centos	à 29 p.º	
traxeg	à 29 p.º	
Granjanella	à 29 p.º	
torrada	à 29 p.º	
San Domi	à terç de venda	
Solanelles	à terç de venda	
Puig de diager	à terç de venda	
Quadra de Brupanya	à terç de venda	
Quadra de Canelles	à 29 p.º	
deiros de Puig de capi	à terç de venda	
Higuera	à terç de venda	
Puigafeta	à terç de venda	
Mizamar	à terç de venda	
Luncosa	à 29 p.º	
Storons	à 29 p.º	
Solerai	à 29 p.º	
Cogul	à 29 p.º	
Albarg	à 29 p.º	
Cinquella	à 29 p.º	
Montbellè	à terç de venda	
La Cova	à 29 p.º	
terme de las Vercs à 29 p.º segons la Capbreu	29 p.º	

* 2 sous per lliura. És a dir el 10% ja que la lliura té 20 sous; a terç de venda (33,33%); cinquantè (2%).

Moviment secular i conjuntures a Europa occidental

Preu dels cereals en grams de plata per 100 kg

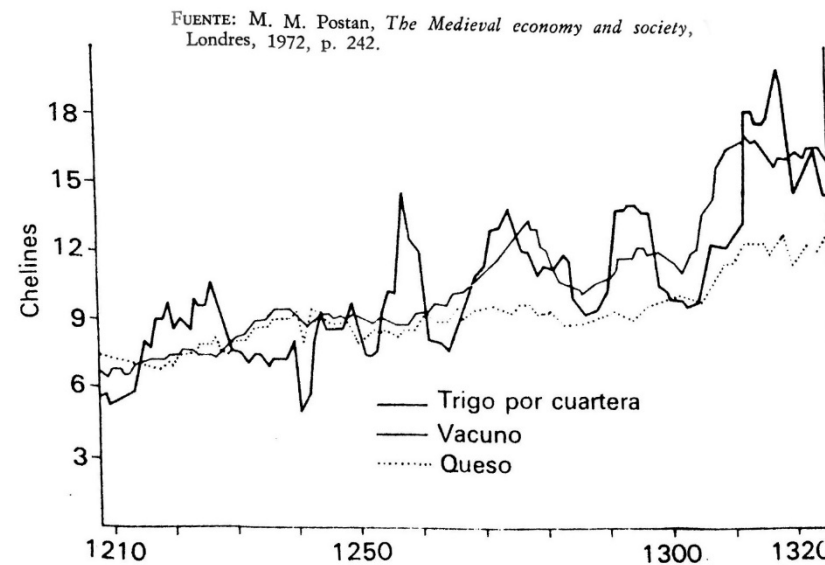
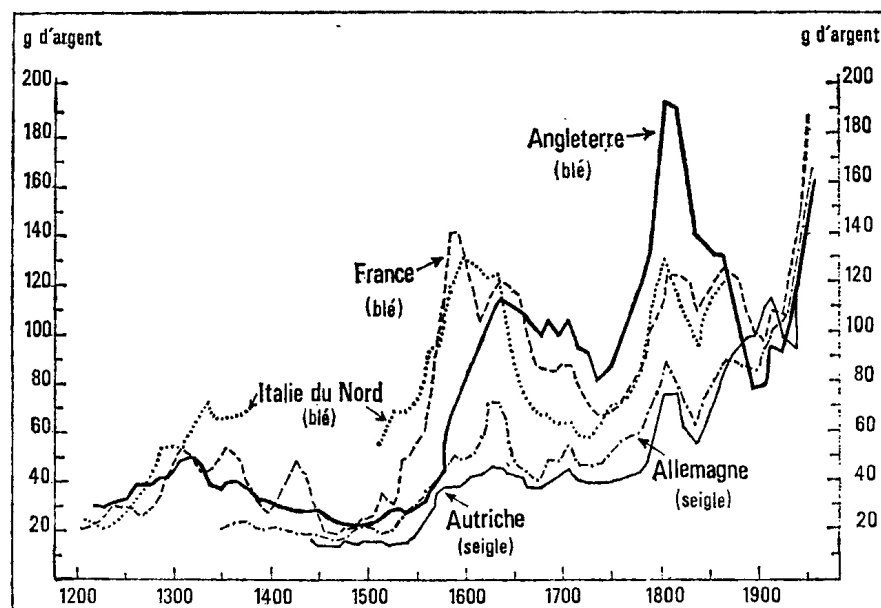

FIGURA 10.6

Precios del trigo, el vacuno y el queso en Inglaterra antes de la peste negra

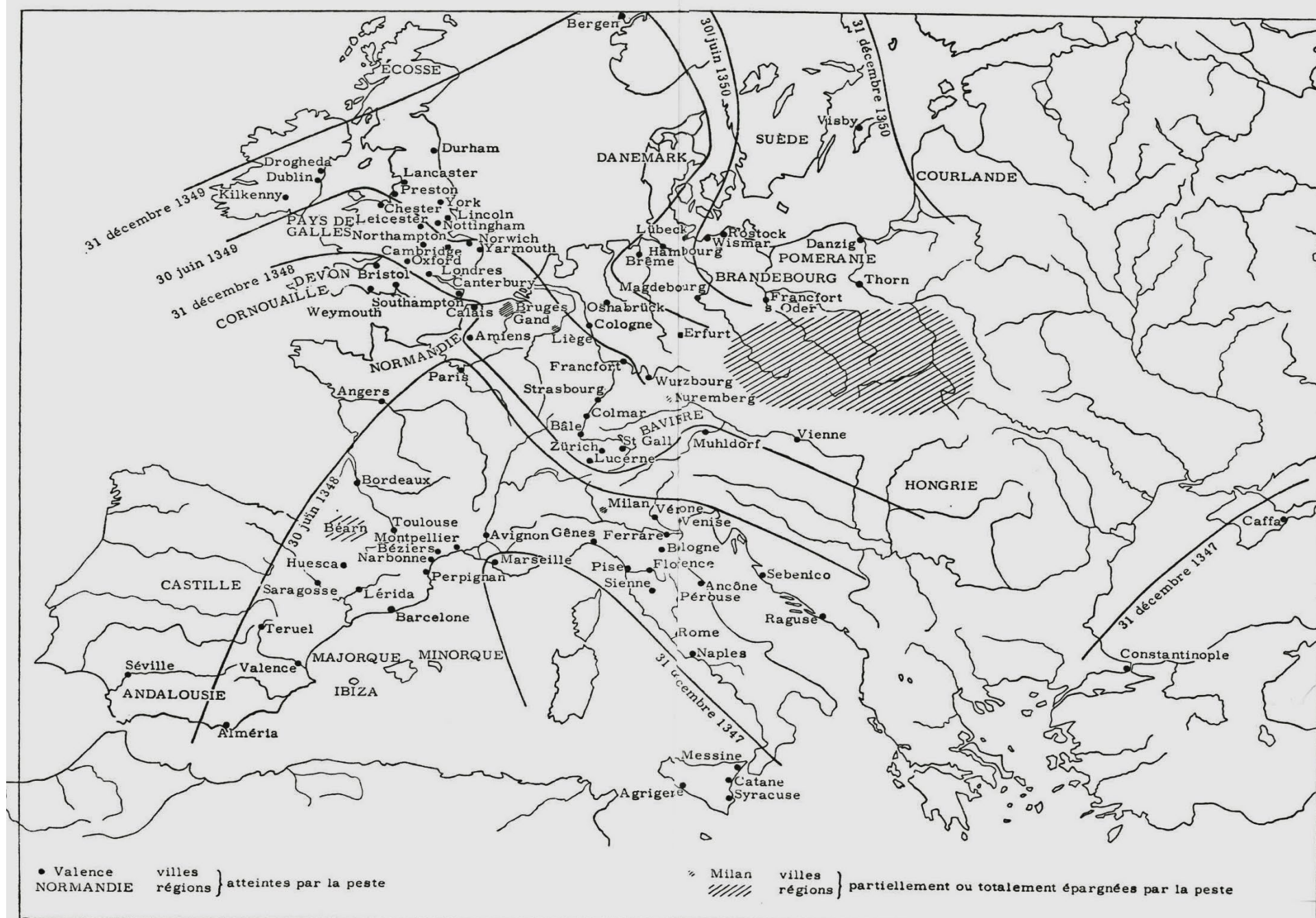
ABEL, W., *Crises agraires en Europe (XIIIe.-XXe. siècle)*, edición de 1973. París: Flammarion.

POUNDS, N.J.C., *Historia económica de la Europa medieval*, Crítica, Barcelona, 1981.

Elisabeth Carpentier (1962), « Autour de la peste noire :
famines et épidémies dans l'histoire du XIVe siècle ».
Annales. 17e année, N. 6, pp. 1062-1092.

doi : <https://doi.org/10.3406/ahess.1962.420916>

ESSAI DE REPRÉSENTATION DE LA PESTE NOIRE EN EUROPE OCCIDENTALE ET CENTRALE

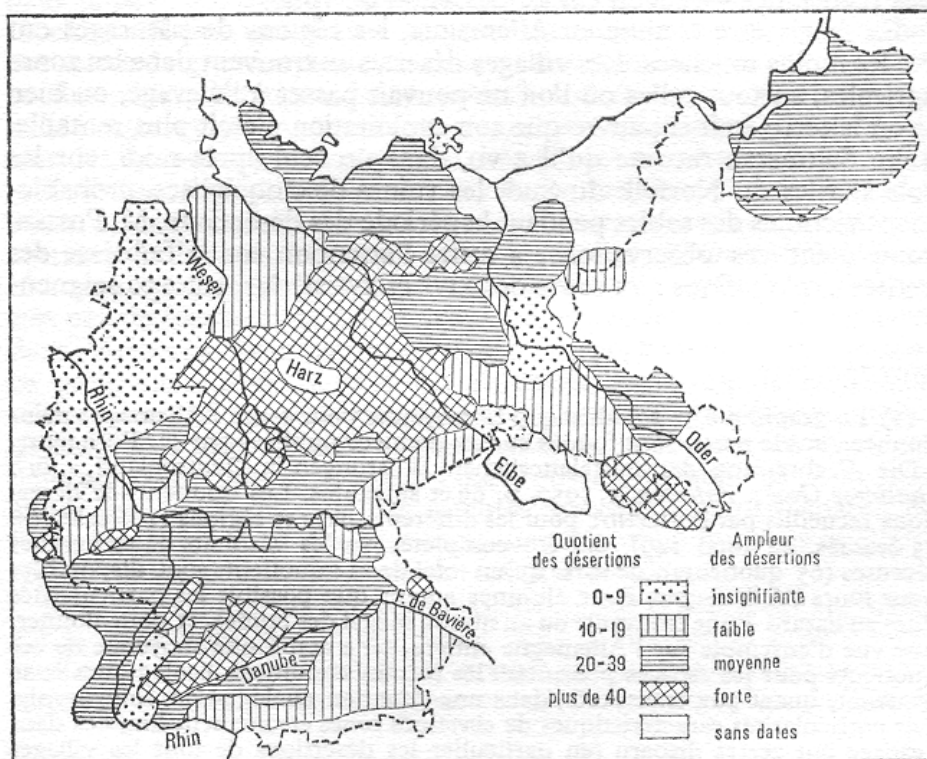
N.B. - Les courbes ne délimitent pas de zones précises, mais ont été tracées pour souligner l'évolution de l'épidémie de six mois en six mois.

IMPACTE DE LA CRISI DELS SEGLES M. XIV-XV

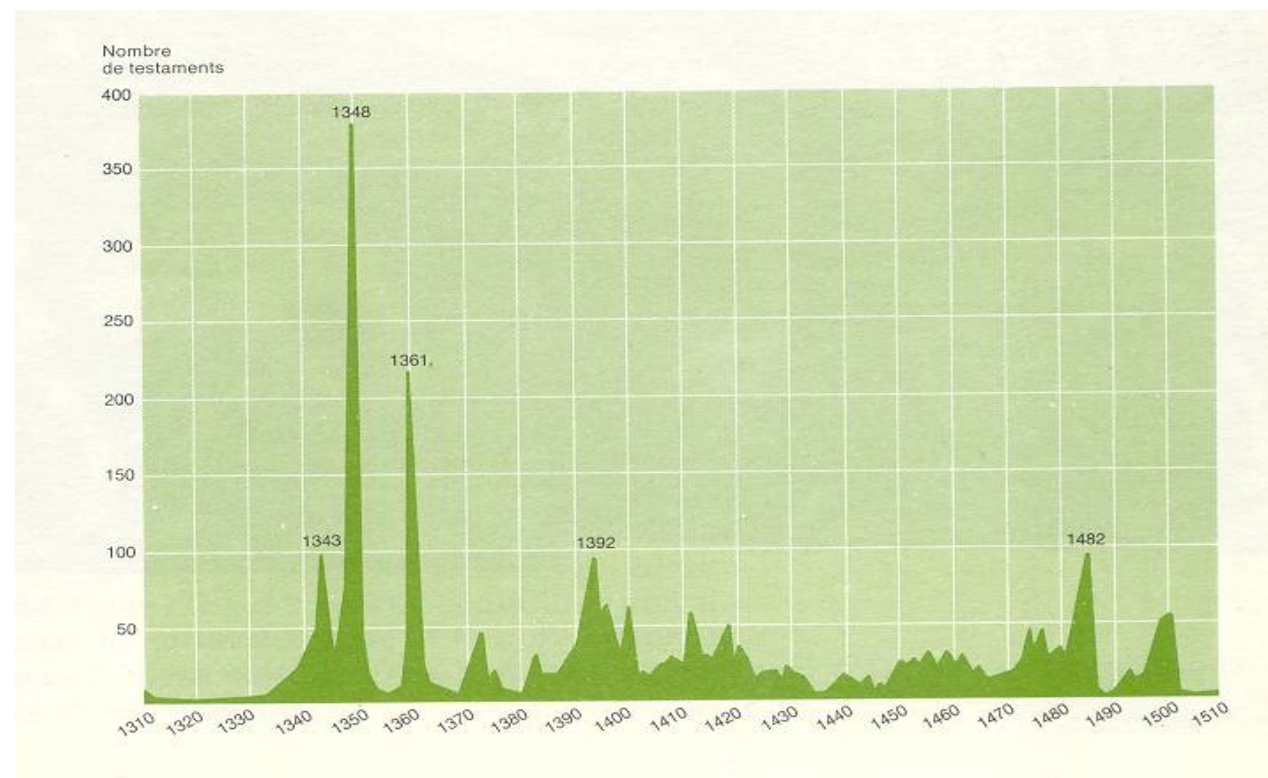
PESTA NEGRA

Villages « désertés » à la fin du Moyen Age en Allemagne

GRAPHIQUE 17.

ABEL, W., *Crises agraires en Europe (XIIIe.-XXe. siècle)*, edició de 1973. París: Flammarion.

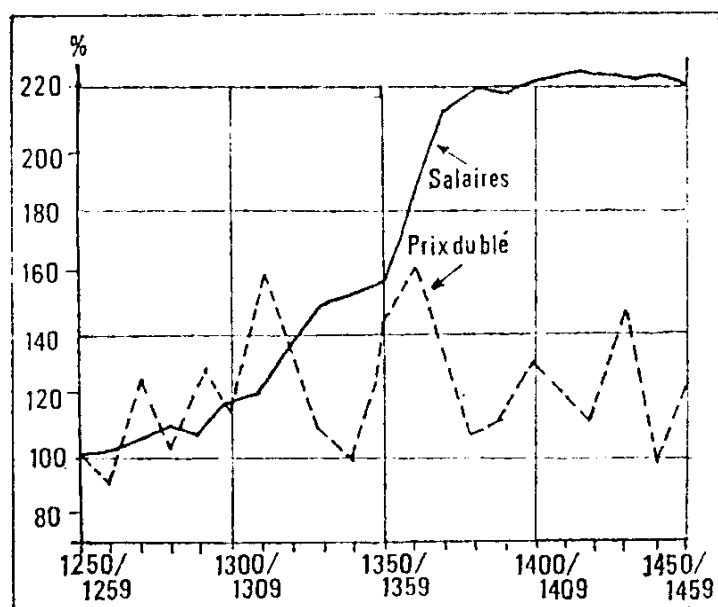

DUBY, G. y WALLON, A. (dir., 1975), *Histoire de la France Rurale*, 4 vs. París: Seuil.

PREUS I SALARIS A ANGLATERRA

Salaires des batteurs en grange et prix du blé en Angleterre, 1250-1459
(en monnaie de l'époque, 1250-1259 = 100).

GRAPHIQUE 4.

ABEL, W., *Crises agraires en Europe (XIIIe.-XXe. siècle)*,
edició de 1973. París: Flammarion.

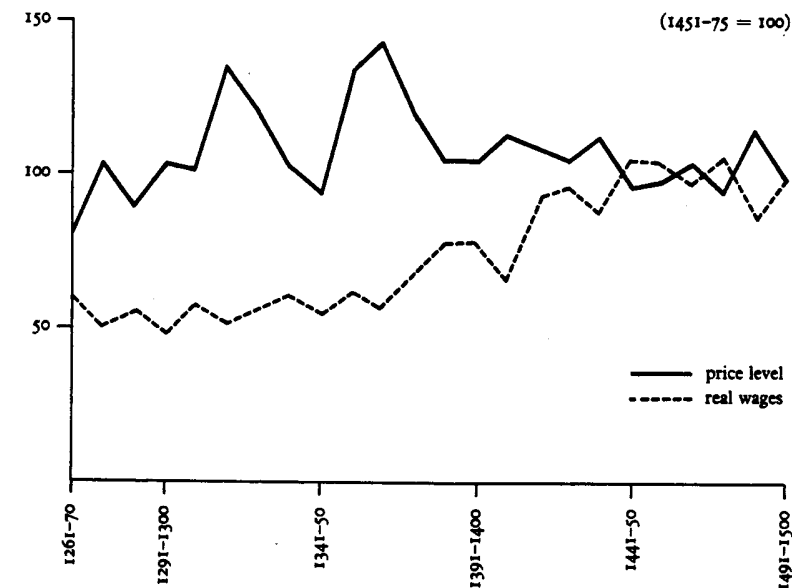
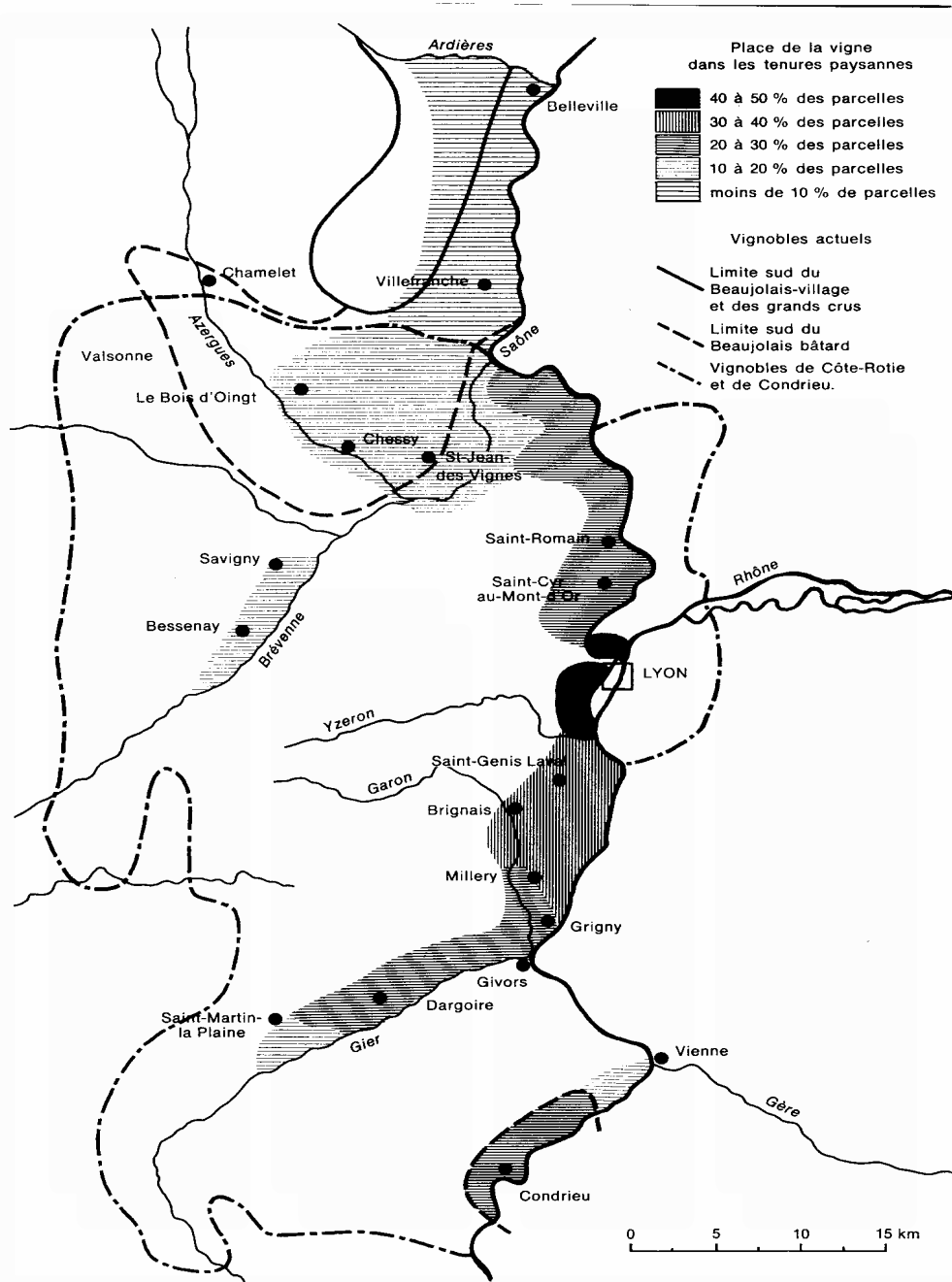

Fig. 7.1. An index of the price level and real wages for England in ten-year averages: 1261-1500.

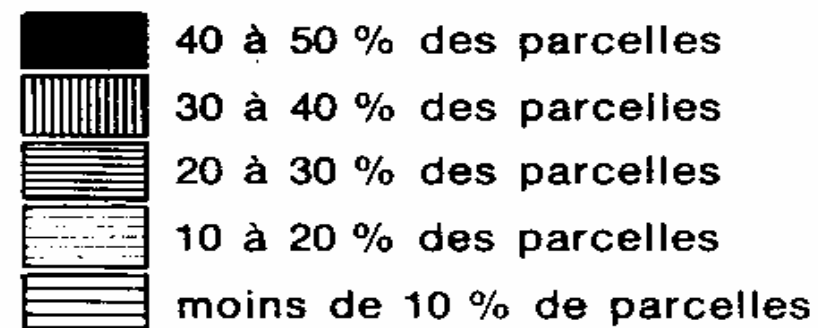
Source: Phelps-Brown and Hopkins, 'Seven Centuries of the Prices of Consumables, Compared with Builders' Wage-Rates'.

WRIGLEY, E. A. i R. S. SCHOFIELD (1989), *The Population history of England, 1541-1871, a reconstruction*. Cambridge University Press.

L'ESPECIALITZACIÓ VITIVINÍCOLA A LA
REGIÓ DE LIÓ, AL SEGLE XV
[PREUS RELATIUS FAVORABLES]
segons M. T. LORCIN

Place de la vigne dans les tenures paysannes

INTERPRETACIONS SOBRE ELS MOVIMENTS PAGESOS

a → episodis aïllats.

b → manifestacions concretes de problemes específics de la societat de la Baixa Edat Mitjana.

c → HILTON: és possible estudiar aquests moviments de la Baixa Edat Mitjana i molts de l'Edat Moderna en funció dels problemes comuns que s'ofereixen.

→ Rodney HILTON: camperolat com a classe social de petits propietaris ≠ altres classes que viuen de l'excedent;

→ Marc BLOCH: les revoltes pageses [IX-1789] són com les vagues del capitalisme industrial;

→ Werner RÖSENER: conflicte i no avinença senyors/pagesos.

Pel que fa als primers moviments medievals

* PIRENNE: els moviments rurals no varen fer altra cosa que secundar les iniciatives urbanes;

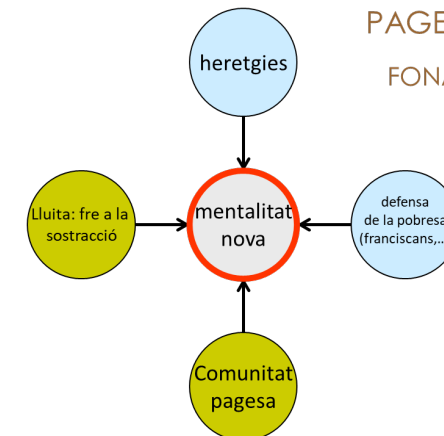
* HILTON: pot haver-hi quelcom de cert, però és més interessant considerar que els moviments rurals i urbans (probable prioritat) varen generar-se en unes condicions de desenvolupament econòmic:

→ △ producció per al mercat ⇒ benestar i consciència de classe pels principals productors i comerciants.

→ no ha d'estranyar que les regions més avançades d'Europa Occidental siguin la punta de llança.

ELS PRIMERS MOVIMENTS PAGESOS

FONAMENTS IDEOLÒGICS

Cronologia

Europa occidental:

- ** XII-XIII: es vol variar l'equilibri més que transformar o suprimir les relacions;
- ** pont: s. XII-XIII i abans: moviments de masses plebees només fins a cert punt autònomes, ja que els objectius no tenien una relació específica amb la condició camperola o artesanal. Ideologia religiosa.
- ** XIV-XV: objectius que volen subvertir les relacions socials i polítiques existents;
 - * revolta del Flandes marítim (1323-1327)
 - * Jacquerie a la regió de París (1358)
 - * tuchins a la França central (1360- f. XIV)
 - * aixecament anglès de 1381
 - * remences (1460-1480).
 - * irmandiños, Galícia, 1467-1469
- ** Rodney HILTON: camperolat com a classe social de petits propietaris $\neq$ altres classes que viuen de l'excedent; és possible estudiar aquests moviments de la Baixa Edat Mitjana i molts de l'Edat Moderna en funció dels problemes comuns que s'ofereixen.
- ** Les revoltes dels segles XIV-XV aconseguixen la supressió de la servitud de la gleba amb indemnització però es manté el sistema feudal.

Europa oriental:

- ** colonització a partir del XII, amb règim senyorial suau.
- ** a partir de l'edat moderna, enduriment (segona servitud) $\rightarrow$ proper tema 4.